

סימן ב

ביאור דעת המשנ"ב אם חיוב ברכות התורה

מהתורה (או"ח סי' מ"ז)

סתירת המשנ"ב אם ברכות

התורה מהתורה

כתב המשנ"ב (בסי' מ"ז סק"א) "ע' בשאגת אריה (סי' כ"ד) דמסיק שברכת התורה היא מן התורה, ולכן אם נסתפק לו אם בירך ברכת התורה, חוזר ומברך" וכו'.^א וכתב שם בשעה"צ (סק"א) "וכן כתבו פרי חדש (סי' מ"ז סע' א') וחיי אדם (ח"א כלל ט' סע' ח') ודרך החיים (סע' ו') ע"כ.

הרי דס"ל לדינא דברכות התורה דאורייתא, ולכן חוזר מספק, דהוי

בכלל ספק דאורייתא לחומרא. (וע"ע בכה"ח אות ב', ובשו"ת יביע אומר ח"ח או"ח סי' ה' בהערה, וח"ט או"ח סי' צ"ה אות ד').

ועוד כתב הביאור הלכה בסוף הסימן (סע' י"ד סוד"ה נשים) "וקטן שהגיע לחינוך, בודאי אינו יכול להוציא את הגדול בברכות התורה, לפי מה שסוברים הרבה פוסקים דברכות התורה הוי מן התורה, וכ"כ הפמ"ג (משב"ז סק"א)" ע"כ. הרי שוב מבואר דס"ל בפשיטות דהוי דאורייתא.

א. וז"ל בסיום דבריו שם "ומ"מ כיון שהוא לו ספק, לא יברך אלא ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות, כדאיתא בגמרא. ועיין בשע"ת (סק"א) שהביא בשם קצת אחרונים דסוברין דמספק לא יחזור ויברך, ובאמת קשה מאד לסמוך עליהם, אחר דהרבה ראשונים (הלא המה הרמב"ן שכחת עשין מצוה ט"ו, והחינוך מצוה ת"ל, והרשב"א בפרק שלושה שאלו, ברכות מ"ח ע"ב ד"ה הא) סוברים דבה"ת הוא מן התורה, וידוע שעונש מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אך אם נזכר זה לאחר התפלה, שכבר בירך ברכת אהבה רבה, אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה (פמ"ג בפתיחה לברכת השחר). ואם יכול לבקש מאחר שיוציאנו בבה"ת, או שיכוין לכתחלה בברכת אהבה רבה לפטור וללמוד תיכף לאחר התפלה, מה טוב. ובפרט לפי מה שמצאתי אח"כ בספר מאמר מרדכי שמביא בשם הלבוש ועו"ת ג"כ דהוא מדרבנן, בודאי צריך ליזהר לכתחלה לעשות כן" ע"כ.

ואולם צ"ע, שהמשנ"ב לכאורה סתר דברי עצמו באותו הסימן, ג' פעמים. בס"ק י"ט, ובס"ק כ"ב, ובס"ק כ"ח. (וע' בספר שונה הלכות ס"ג).

וז"ל המשנ"ב שם (בס"ק י"ט) בעניין מחלוקת הפוסקים האם יש דין הפסק בברכות התורה, בין הברכה ללימוד, "ומ"מ נ"ל דכיון שיש פוסקים שסוברין דאין צריך לחזור ולברך, יותר טוב אם אירע לו שהפסיק אחר ברכת התורה, שיכוין אח"כ בברכת אהבה רבה לצאת בזה ידי ברכת התורה, וילמוד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו" ע"כ. (וע' בכה"ח אות י"ט). ואם איתא דהווי ברכות מהתורה, היה לו להכריע לחומרא, ולחזור ולברך בשופי.

וז"ל המשנ"ב שם (בס"ק כ"ב) בעניין מחלוקת האחרונים במי שבירך ברכות התורה בסתם, ולא היה דעתו לחזור וללמוד אח"כ "ויש להקל בספק ברכות" (וכ"כ הכה"ח אות כ"ב). ולכאורה פשוט שאין לומר "ספק ברכות להקל" בברכה דאורייתא.

ועוד כתב המשנ"ב (בס"ק כ"ח) בעניין מחלוקת הפוסקים בניעור כל הלילה אם יברך בבוקר, "וספק ברכות להקל, אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברה"ת מאחר, ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן,

ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו" ע"כ (וע' בכה"ח אות כ"ו, ובסי' מ"ו אות מ"ט, ובסי' תצ"ד אות י"ב, ובשו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סי' ר'). ושוב תמוה למה פסק סב"ל, וא"כ דבריו צ"ע.

מחלק בין איכא חזקת חיוב לליכא חזקת חיוב ונושא ונותן בזה

זמתחילה חשבתי שיש לחלק בין איכא חזקת חיוב, לליכא חזקת חיוב. כלומר, המסופק אם בירך, חזקת חיובו מסייעתו לברך, שכל אדם מחויב לברך ברכות התורה בכל יום מהתורה (למ"ד דאורייתא, והלכה כמותו לדעת המשנ"ב), וכל עוד לא יצא בודאי מידי חיובו, חזקתו מחייבתו לברך, ושפיר הוי בכלל ספק דאורייתא לחומרא. משא"כ בג' הנדונים הנ"ל, הא מיירי שודאי בירך ברכות התורה באותו היום, ורק ישנו ספק האם הברכות עדיין פוטרות (שהרי הפסיק בין הברכה ללימוד, בס"ק י"ט. או שלא היתה דעתו לפטור כל היום להדיא, כבס"ק כ"ב. או שהיה נייעור כל הלילה והגיע יום חדש, בס"ק כ"ח), ובכה"ג שבאמת בודאי בירך, ורק יש ספק אם הברכה חלה במצב מסויים, כבר אין לו

ב. ואמנם יש לדחות קצת, דלכן דקדק לכתוב "יותר טוב", דמשמע דמדינא רשאי לברך, דהוי בכלל ספק דאורייתא לחומרא.

חזקת חיוב, דהא בירך בודאי, ואדרבה, יש לו חזקת פטור, שהרי כבר בירך ביום זה.

יש חזקת חיוב, לאין. אך בנד"ד הרי למ"ד ברכות התורה מהתורה, מנ"ל לחלק בסברא זו במצוות עשה של תורה.

ויסוד סברת חילוק זה, כתבו כבר הראשונים והפוסקים, כדי ליישב סתירת דברי הרמב"ם (והארכתי בזה בס"ד להלן ה'), דמחד פסק (בהלכות ק"ש פ"ב הלכה י"ג) ספק קרא ק"ש חוזר וקורא וחוזר אף על ברכות ק"ש, דהק"ש דאורייתא, ומאידך פסק (בהלכות ציצית פ"ג ה"ט) טומטוס ואנדרוגינוס חייבים בציצית מספק דאורייתא, אך יתעטפו בלא ברכה. וביארו המפרשים, דס"ל לרמב"ם לחלק בין היכא דאיכא חזקת חיוב (ספק קרא ק"ש), לספק האם בכלל יש חיוב (טומטוס ואנדרוגינוס, דהוו ספק איש ספק אישה). הכא נמי נימא בנד"ד, דכשכבר בירך אלא שיש פלוגתת הפוסקים אם ברכתו עדיין פוטרת, הוי בכלל ספק אם יש חיוב, דאפשר שאחר שבירך, כבר נפטר וליכא חיוב, וכיון שאין חזקת חיוב, אין לומר ספק דאורייתא לחומרא. משא"כ אם יש ספק אם בכלל בירך, בזה חזקת חיוב מחייבו לברך.

ונראה שלכן מו"ר הגאון הרב אשר וייס שליט"א במנחת אשר תלמוד תורה (סי' ו' אות ג') מ'אן בתירוץ זה בביאור סתירת המשנ"ב, עיי"ש בדבריו שקיצר.

והנה אם חילוק זה נכון אפילו במצוה דאורייתא, לדינא יצא שהמסופק אם אכל לחם (וכעת הוא שבע), כיון דאין חזקת חיוב, לא יחזור לברך. ורק מי שודאי אכל לחם ושבע, וכבר התחייב בברכת המזון מהתורה, בזה חייב לברך אם נסתפק לו אם בירך, דחזקת חיובו מסייעתו. וצ"ע לדינא.

וע' בשו"ע או"ח (סי' קפ"ד סע' ד') שכתב "אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק, מפני שהיא מן התורה" ע"כ. וקצת משמע דדין זה הוא רק באופן שודאי אכל ואיכא חזקת חיוב, ודו"ק. ויש לדחות, דהמציאות שהוא שבע ואינו יודע אם אכל, הוי מילתא דלא שכיחא כלל, ובמילתא דלא שכיחא לא קמיירי. ועוד כתב השו"ע (בסי' ר"ט סע' ג') "כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהוא של תורה"

אכן לאחר העיון נראה לכאורה שיש לחלק בזה, דהתם הברכות אינם אלא מדרבנן (ברכות ק"ש וברכת הציצית), ובזה אשכחן דחילקו רבנן בין

ג. ע' דרישה וכנה"ג ופר"ח (באו"ח סי' ס"ז סע' א'). וקדמם המאירי בשבת (כ"ג ע"א ד"ה זה שאנו), ובברכות (כ"א ע"א ד"ה מי שנסתפק), וכ"כ פוסקים רבים, ושם הארכתי.

ע"כ. וכאן אין זכר לחילוק בין ודאי אכל לספק אכל. וצ"ע לדינא.

שוב ראיתי לבאר היטב שם (בסי' קפ"ד סק"ו) שכתב וז"ל "ספק אכל ספק לא אכל, אינו מברך. שו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' רע"ח). ובספק אכל פת, כתב בתשובת קול בן לוי (סי' ג'), דמברך "עכ"ל. ומבואר בדעת ההלכות קטנות, דס"ל דאף במצווה דאורייתא, יש לחלק בין יש חזקת חיוב, לאין, כנ"ל, ודו"ק. וכ"כ בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' י"ג), דבדליכא חזקת חיוב, מוקמינן ליה אחזקת פטור, עיי"ש. וע"ע בהלק"ט שם (ח"ב סי' רכ"ז), ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ"ח).

אכן צל"ע בדברי הלק"ט שם, ובדברי הקול בן לוי, ושם האריך בזה מאד כדרכו, והעלה לדינא דספק אכל חוזר ומברך, ואין חילוק בין יש חזקת חיוב לאין. ודבריו הם ראיה לסברת המנחת אשר, שמיאן לקבל בנד"ד החילוק בין יש חזקת חיוב לאין, בברכות דאורייתא, ודלא כהלק"ט, וצ"ע לדינא, ואכמ"ל. (ואפשר שההלק"ט מיירי בלא אכל פת, אך בפת אולי יודה לדברי הקול בן לוי, וצל"ע שם).

שוב מצאתי לרבינו הריטב"א שכתב בשבת (ס"ט ע"ב ד"ה בקידושא) וז"ל "וא"ת והיאך יאמר ברכות על הספק, דכי אמרינן ספק ברכה בדאורייתא חוזר, כשהוא יודע שהוא חייב בברכה ודאי, אלא שהוא מסופק אם ברך ואם לאו" וכו' ע"כ. הרי להדיא

דספק דאורייתא לחומרא היינו רק היכא דאיכא חזקת חיוב (ולכאורה דלא כקול בן לוי הנ"ל). ולפי"ז הכי נמי י"ל בברכת התורה, דחוזר ומברך רק היכא דאיכא חזקת חיוב, ונתיישבו דברי המשנ"ב.

וראיתי למרן הראש"ל זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ז או"ח סי' ל"ג אות ה'), שהקשה למ"ד ברכה לבטלה איסורא דאורייתא, איך חוזר בספק בירך ברכת המזון, הא יש חשש איסור תורה בברכתו, וז"ל שם "ותירץ הגאון רבי דוד פארדו בשו"ת מכתם לדוד (או"ח סי' ג', דף ז' ע"ג) דה"ט, משום דגברא ודאי בר חיובא דאורייתא הוא לאחר שאכל ושבע, אלא דמספקא ליה אם כבר בירך ויצא י"ח, בכה"ג הוא דאמרינן כיון דהוי ספיקא דאורייתא חייב לחזור ולברך, אבל היכא דאיכא ספקא דאורייתא אם נתחייב בברכה זו אם לאו, בהא אמרינן בודאי דבחד ספיקא לא שרינן ליה לברוכי, ע"ש. וכן תירץ הגאון מהר"י שטיינהרט בשו"ת זכרון יוסף (ברך צ"ט ע"ב). וכן כתב הגאון מהר"א משכיל לאיתן בספר נחל איתן (בפ"ב מהלכות ברכות). ע"ש. וסיוע לדבריהם ממש"כ הריטב"א בחידושו לשבת (ס"ט ע"ב), דהא דקי"ל ספק אם בירך בהמ"ז חוזר ומברך, היינו משום שהוא ודאי חייב בברכה וספק אם בירך, משא"כ בספק חייב או לא שאינו חוזר ומברך. ע"ש. ולפי זה בנ"ד דהוי ספיקא דדינא, אם יצא י"ח או לא, ובספקא דדינא לא מהניא חזקה דמעיקרא, וכמ"ש הכנה"ג ביו"ד (סי' י"ח הגה"ט אות ג', וסי' כ"ח

הגה"ט אות ג'), וכ"כ המשנה למלך (פ"ב מהלכות טומאת צרעת ה"א), דלא שייך לאוקומי אחזקה קמייתא אלא בספק במציאות, אבל בספקא דדינא לא שייך לאוקומי אחזקה, דאטו משום חזקתו של זה, משתנה מאי דאגמריה רחמנא למשה. ע"ש. וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (תנינא, יו"ד סי' קפ"ח), ובשו"ת רבי עקיבא איגר (סי' ל"ז), ובפרי מגדים (או"ח סי' קס"א א"א סק"ז, ויו"ד סי' י"ח שפ"ד סק"א), ובשב שמתתא (ש"א פרק כ"ב), ובשו"ת עין יצחק (ח"ב סי' מ"ט אות ה'), ובתשובות רבי אליעזר (ח"א סי' כ' אות ג'), ובספר אבי הנחל (דף ע"ג ע"ג), ובשו"ת לחם שלמה (יו"ד ח"ב סי' ס"ד אות ה') ועוד. הילכך בנ"ד אינו חוזר ומברך עכ"ל.

הרי שאפילו בדאורייתא, כל היכא דליכא חזקת חיוב, אינו חוזר. ואפשר דהכי נמי סובר המשנ"ב, דמחלוקת הפוסקים הוי ספיקא דדינא, וליכא חזקת חיוב, ולכן אינו חוזר.

ואולם לכאורה המג"א (בסי' קס"ח ס"ק ל"ד) אינו סובר כן, שכך כתב על מחלוקת הר"ש ור"ת בעיסה שתחילתה עיסה וסופה סופגנין, שכתב שם הרמ"א (בסע' י"ד) שנהגו להקל ולברך מזונות ועל המחיה, וכתב שם המג"א "ומ"מ נ"ל שאם שבע ממנו הוי ספק דאורייתא, וצריך לברך ברכת המזון מספק, כמ"ש בסי' קפ"ד סע' ד" ע"כ. וכתב שם הפמ"ג "בסימן קפ"ד אות ח', ומה לי ספק אם

בירך או ספק פלוגתא" ע"כ. וע"ע, דלכאורה שני ושנא, דהכא איכא חזקת חיוב (בספק בירך ברכת המזון), והכא ליכא (דהוי מחלוקת הר"ש ור"ת אי הוי לחם וחיוב ברכתו מהתורה כששבע). ומשמע מזה שהמג"א סובר שבספק דאורייתא אין לחלק בין יש חזקת חיוב לאין. (ואמנם סיים שם הפמ"ג וכתב "אבל מסתימת המחבר דיעה א' בסתם, משמע דאין ספק, וכן משמע בלבוש סעי' י"ב דאין הלכה כיחיד נגד רבים יע"ש").

והנה המשנ"ב שם (קס"ח ס"ק ע"ה) העתיק לדינא דברי המג"א (וע"ע בביאור הלכה שם סע' י"ד ד"ה ונהגו, ובשעה"צ שם ס"ק ע"א), ולפי"ז לכאורה יוצא שאין ליישב דעת המשנ"ב בנ"ד דיש חילוק בין יש חזקת חיוב לאין, שהרי סובר להדיא כדעת המג"א דאין לחלק בזה בדאורייתא. וא"כ נפל פיתא בכירא.

אא"כ נדחוק לחלק דשאני ברכת המזון דלכו"ע הוי דאורייתא (ובזה סובר המג"א דאין לחלק בין יש חזקת חיוב לאין), משא"כ ברכות התורה סו"ס הוי פלוגתא, ולכן ס"ל למשנ"ב לעשות בזה כעין פשרה, שבהם יש לחלק בין יש חזקת חיוב דאז מברך, לאין חזקת חיוב, דאז אינו מברך. ודוחק.

ושזב ראיתי בספר ברכת התורה (לרה"ג יצחק וינברג, תשס"ח, עמ' כ"ג בהערה ה') שכתב ליישב כן דעת המשנ"ב, דיש חילוק בין יש חזקת חיוב,

לאין חזקת חיוב^ד. (אלא שלא התעורר מכל הנ"ל. שו"ר לו שם בעמ' קס"ז וקס"ח שהביא דברי המג"א והמשנ"ב שם בסי' קס"ח, אך לא הרגיש שהמשנ"ב עצמו פסק בפשיטות דבדאורייתא אין חילוק בין יש חזקת חיוב לאין).

דלמ"ד ברכות התורה מדרבנן, אינו חוזר. וצ"ל דס"ל למשנ"ב, דמ"ד ברכות התורה מדרבנן הוא דעת יחיד, וכאילו נדחה מההלכה, וכדלקמן.

עוד יש לחלק במשקל החולקים והמחלוקות

ועוד יש לומר דס"ל למשנ"ב, דהמחלוקת האם הברכות דאורייתא או דרבנן, אינה שקולה, וכאילו הוכרעה ברוב דעות דהוי דאורייתא, ודעת המיעוט כמי שאינה, ולכן כיון דלדינא ודאי דהווי ברכות דאורייתא, ממילא במסופק, י"ל ספק דאורייתא לחומרא. אך בכל הני ג' מחלוקות הנ"ל, שהם נידונים פרטיים, בזה ס"ל למשנ"ב דהמחלוקות שקולות (פחות או יותר), ובכה"ג אין לומר ספק דאורייתא לחומרא. (אולי בהצטרף הדעות דברכות התורה לאו דאורייתא, והוי כעין ס"ס, ודו"ק).

עוד יש לחלק בין ספק במציאות לספק פלוגתא דרבוותא

ויש ליישב באופן אחר. דיש לחלק בין ספק תלוי במציאות (ספק אם בירך), לספק פלוגתא דרבוותא. דבספק פלוגתא, הא סו"ס איכא מ"ד דיצא יד"ח לגמרי, ולעולם אין לדחות מ"ד זה מכל וכל, כל עוד הסנהדרין לא הכריע שלא כדעתו. וממילא מן התורה יוצא יד"ח, שיוכל כל אדם לסמוך על אותו מ"ד שברכתו עדיין חלה, והבן.

אך באמת אכתי תיקשה, דגם הספק אם בירך תלוי בפלוגתא דרבוותא,

ד. והביא שם (בעמ' כ"ג הערה ה', ושוב בעמ' קס"ט אות ג') סמך לדבריו, ממש"כ מרן הב"י (בסי' מ"ז סע' י"א) "וכתב עוד האגור (סי' א') שאביו ז"ל הנהיג שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע, וכן ראוי לעשות, כי המיקל בברכות במקום שיש מחלוקת הרי זה לא הפסיד כי הברכות אינן מעכבות" ע"כ. והקשה על זה הפמ"ג (א"א ס"ק י"א) "ע"ב ב"י (סע' י"א) ספק ברכות לקולא. והנה הטעם דלקולא, דברכות דרבנן וספק דרבנן לקולא, מה שאין כן ברכת התורה כפי מה שכתב הפרי חדש הביאותיו לעיל (משב"ז אות א' ד"ה כתב) דלכמה פוסקים הוה דין תורה, א"כ יהיה ספק לחומרא, כמו ספק בירך ברכת המזון, וזה דעת רבו מהר"י גינצבורג ז"ל, ובפרט חמורה מאוד ברכת התורה, ועיין ג"ץ (עטרת צבי ס"ק י"ט) עכ"ל. וכתב ליישב, דשאני הישן ביום דליכא חזקת חיוב. עכת"ד. ולענ"ד אינה ראייה, דשמא האגור ס"ל דברכות התורה דרבנן, וכן משמע יותר מפשט לשונו שכתב "כי הברכות אינן מעכבות".

**עוד יש לחלק בין ספק בירך
ברכות התורה לבין מחלוקות
הפוסקים באיזה אופן הברכות
פוטרות**

ועוד י"ל (וכן שמעתי מהרה"ג יורם מוסקוביץ שליט"א) והוא עיקר, דבאופן שמסופק אם בכלל בירך, שפיר הוי ספק דאורייתא, די ש צד שלא הודה על התורה כלל, משא"כ באופן שבודאי בירך, ורק נחלקו הפוסקים האם ברכתו עדיין פוטרת בכל הני ג' מחלוקות הנ"ל, בזה מסתברא דלכו"ע מהתורה שפיר פטר כל היום, וכל מחלוקתם היא רק בגדרי חיוב הברכות מדרבנן, אך מהתורה ודאי פטר לכו"ע, ולכן הוי בכלל ספק דרבנן לקולא, וסב"ל.

לברך, מודו דהוי רק מדרבנן, אך מהתורה כל שלא ישן, אכתי אין חיוב. וי"ל.

אכן באמת אכתי צ"ע בזה, דהא בפשטות יותר נראה דלמ"ד דמברך בכל בוקר אף כשלא ישן, מסתמא לדעתו הוי חיוב זה מהתורה ולא מדרבנן, וא"כ אף אי לדעה החולקת אין שום חיוב מהתורה ולא מדרבנן כל עוד לא הפסיק, מ"מ שוב הוי מחלוקתם בכלל ספק דאורייתא, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, דהיה לו למשנ"ב לנקוט לחומרא ולהורות לברך. וצ"ע. ושמא י"ל כנ"ל, דספק פלוגתא דרבנותא קיל טפי (משא"כ המחלוקת אם הברכות מהתורה, שם דעת המיעוט כמי שאינה). אכן אפשר שגם למ"ד זה, החיוב לברך הוא רק מדרבנן.

ואף בנידון השלישי דניעור כל הלילה לכאורה י"ל כן, דלדעת הסוברים שהניעור כל הלילה אינו מברך, ס"ל דכן הוא הגדר מהתורה, דכל עוד לא הפסיק בשינה וכד', אין שום חיוב לברך מהתורה. (וע' בספר ברכות התורה בעמ' ק"ע אות ד'). ואפשר שאף הסוברים שיש

ובאמת ז"ל המג"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) "כל זמן שלא ישן, משמע דאם נעור כל הלילה א"צ לברך בבקר. וצ"ע, דבשלמא לסברת הטור דס"ל דבשינה תליא מילתא, אם לא ישן א"צ לברך, אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום, א"כ דמה שמברך בבוקר היינו משום

ה. והיינו, דלכו"ע מהתורה מי שבירך והפסיק בין ברכה ללימוד, אינו צריך לברך שוב, ורק נחלקו אם חכמים חייבו לחזור ולברך (ס"ק י"ט). ולכו"ע מי שיברך בסתם, מהתורה פטר כל עוד לא הסיח דעתו לגמרי, ולא נחלקו אלא אם חכמים חייבו לחזור (ס"ק כ"ב). ולכו"ע הניעור כל הלילה, מהתורה א"צ לברך, כל עוד לא ישן שינת קבע, ולא נחלקו אלא אם חכמים חייבו לברך שוב בתחילת היום (ס"ק כ"ח).

ו. וכמו שבאמת פסק למעשה בשו"ת יביע אומר (ח"ה או"ח סי' ו'), אך לא מטעם ס"ד לחומרא, עיי"ש.

שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר. תדע, דהא לר"ת כשעומד קודם עלות השחר א"צ לברך, וכשמאיר היום צריך לברך, א"כ לדידן נמי אף שלא ישן, כשמאיר היום צריך לברך שלא היה דעתנו לפטור רק ליום א' כתקנת חז"ל. ואם ישן והשכים קודם עלות השחר צריך ג"כ לברך מידי דהוה כשאר ברכות השחר שמברך אותם קודם היום ועמ"ש ס"ס תרל"ט" עכ"ל. ומשמע דהחיוב לברך בבוקר (כשהיה ניעור בלילה) אינו אלא מדרבנן "שקבעו חכמים", "כתקנת חז"ל". ולפי"ז יוצא שאף לדעה שהניעור כל הלילה צריך לברך בבוקר, אין זה אלא מדרבנן, ולכן שפיר פסק המשנ"ב דספק ברכות להקל. זהו מה שנראה לענ"ד בס"ד.

